

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Historical Tourism : A Case Study of Songkhla Lake Basin.

สมจิตร อินทมน¹ ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร²

¹สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้แบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ตู้ ป.ณ. 50 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112 โทรศัพท์ 0808692822 e-mail : somtaan@hotmail.com

²สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้แบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ตู้ ป.ณ. 50 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112 โทรศัพท์ 081-7385060 e-mail : parichart298@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและศึกษาการหาแนวทางในการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาการศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลทุติยภูมิและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิจาก กลุ่มคนในพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ร้อยละเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน ใช้ t – test (Independent Samples) และ One Way Analysis of Variance โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่าการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ กิจกรรม การตัดสินใจ การติดตามและประเมินผลของบุคคลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีระดับการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในการค้นหาปัญหามากที่สุด คือ ช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวางแผน และผู้ประกอบการที่มีเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน มีการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ไม่ต่างกัน นอกจากนี้ บุคคลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ต่างกัน และกลุ่มของผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการที่มีอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อาชีพรับจ้าง อาชีพพนักงานบริษัท อาชีพอื่นๆ มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากกว่าผู้ประกอบการร้านอาหารหรือภัตตาคาร

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Abstract

This study was aimed to investigate the participation of the local people in the management of historical tourism in Songkhla Lake Basin. Moreover, the pathway in the development and networking of the historical tourism in Songkhla Lake Basin was also studied. The primary and secondary data were collected from the local people, tourists and the entrepreneurs. The average percentage, the standard deviation, hypothesis testing were analyzed using the t-test (independent samples) and one way analysis of variance by the statistical package. The results of the participatory management of historical tourism showed the highest level in the problem finding when compared with the planning, action, decision, and the monitoring and evaluation. The local people, tourists and the entrepreneurs encouraged in the coordination with the authorities in the planning. Furthermore, no significant difference of the results in the samples with different gender, education level, and income were investigated. In contrast, the results in the samples with different ages and occupations varied. The persons, i.e. who worked as the non-government officers and non-state enterprisers, employees and officers, had higher level of the participation than the entrepreneurs in food places.

Keywords: Historical Tourism, Songkhla Lake Basin

1. บทนำ

บนพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอีกหนึ่งของประเทศไทยที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ มีความรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบที่สามารถเป็น “แม่เหล็ก” ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศได้ ด้วยความโดดเด่นนี้ เป็นเหตุให้ผู้ใช้ศึกษาเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เมืองและชุมชนโบราณ ศาสนสถาน เช่น เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น จากนิยามและความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ดังนี้ 1. ธรรมชาติของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นกน้ำและเกาะแก่งต่าง ๆ 2. เขตป่าเขาและต้นน้ำ สัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ 3. ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอันเป็นของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 4. วิถีชีวิตชุมชน เช่นในพื้นที่ อบต. เกาะยอ อบต.ท่าหิน พื้นที่บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ และในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยประเพณีท้องถิ่น และวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมตาลโตนดบนคาบสมุทร สทิงพระ [1]

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขาดความชัดเจนและความต่อเนื่องในการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งประเด็นปัญหาหลักได้แก่ 1. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ 2. ความรู้ความเข้าใจและการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม 3. การบริหารจัดการและการวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4. การประสานความร่วมมือ/เครือข่ายในระดับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ จากภาพรวมประเด็นปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าส่วนหนึ่งของปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกิดจากปัญหาที่สืบเนื่องจากอดีต การวางแผนการส่งเสริมการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว จากประเด็นเหล่านี้จึงนำมาสู่การวิเคราะห์การพัฒนาการท่องเที่ยว พิจารณาโดยคำนึงถึงศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรเพื่อการ

ท่องเที่ยว คุณค่า และองค์ประกอบของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ความเสี่ยงของผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดเป็นประเด็นพิจารณาหรือเกณฑ์ในการประเมินที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่ อันก่อให้เกิดความชัดเจนในการกำหนดมาตรการแผนงาน ทางเลือกในการสร้างโอกาส ในมิติของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยชุมชนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภายใต้การพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว ดังนั้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยในฐานะประชาชนที่พักอาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงเห็นความสำคัญของปัญหา และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม เกิดจากบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคคลในท้องถิ่น กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในประเด็นการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและศึกษาการหาแนวทางในการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา) เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม รวมทั้งนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 ศึกษาการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.2 ศึกษาการหาแนวทางในการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3. ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งเกิดจากกระแสการอนุรักษ์การท่องเที่ยวแนวใหม่ (Alternative tourism) อาจเรียกได้หลายอย่างเช่น Sustainable tourism, Green tourism, Bio-tourism, Conservation tourism, community tourism และ Ecotourism โดยมีปรัชญาในการเพิ่มรายได้ในด้านการท่องเที่ยวและการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมควบคู่กันไป (แนวทางการแก้ไข พ.ร.บ. การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน)

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ซึ่งเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อเข้าใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเข้าใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณภาพของการมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน)

จากแนวความคิดดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถานและแหล่งวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Conen and Uphoff, 1981:6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นสมาชิกต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ 3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการโดยมีสมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค องค์การสหประชาชาติ (United Nation, 1981: 5) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม มีส่วนร่วมของกลุ่ม อภิญา กังเสนาธิกร ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ 3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลทั้งโครงการ จากการวิจัยของ นาคคม ชีรสวรรณจักร (2541 : 14) พบว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยอยู่ในเมืองหรือชนเมือง จำนวนสมาชิกที่อยู่ในครอบครัว และลักษณะของครอบครัว คำนิยมและทัศนคติ และประยูร ศรีประสาธน์ (2542: 5) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ 3 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม และ 3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

การมีส่วนร่วมของประชาชน (กรีนท์ สิมภรณ์วณิชย์, 2552: 37) ระบุการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

1. การแบ่งปันข่าวสาร (Information)
2. การรับฟังความคิดเห็น (Consultation)
3. การเกี่ยวข้องมีบทบาท (Involvement)
4. การร่วมมือร่วมแรง (Collaboration)
5. การเสริมพลังอำนาจให้ประชาชน (Empowerment)

รูปแบบการมีส่วนร่วม โดย อนงค์ พัฒนจักร (2535: 13) มี 3 รูปแบบ

1. การมีส่วนร่วมแข็งขัน (Action)
2. การมีส่วนร่วมแบบไม่แข็งขัน (Passive)
3. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา (Insert)

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

แนวความคิดของเครือข่ายเป็นพื้นฐานสำคัญของเครือข่าย การจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่าย จำเป็นต้องศึกษาแนวความคิดของเครือข่ายด้วย ซึ่งมีแนวความคิดในการก่อเกิดเครือข่ายชุมชนที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของเครือข่าย

เครือข่าย คือ ธรรมชาติที่แท้จริงของระบบชีวิตทั้งหลาย ต้องพึ่งพาศักดิ์กัน มีการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นระบบที่เปิดรับข้อมูล ความรู้ เพื่อเกิดกระบวนการปรับตัวและการจัดการตัวเองของสิ่งมีชีวิต อันเป็นที่มาของการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โครงสร้าง กระบวนการ และแบบแผนของระบบในทุกระบบและทุกระดับ ดังนั้นการเข้าใจชีวิตและเครือข่าย คือ การเข้าใจความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีต่อกัน เช่น ความล่มสลายของหมู่บ้านที่ถูกกระแสบริโภคนิยมจากระบบกลไกตลาดเสรีรุกราน จนกระทั่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ตั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงกระบวนการ

เครือข่าย เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงกระบวนการที่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยไม่ละทิ้งสาเหตุและปัจจัยผลลัพธ์ และบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม เป็นระบบเปิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและความเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ระหว่างกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กัน

ต่อเนื่อง จนเกิดเป็นเครือข่าย และระบบที่ผูกพัน หรือเป็นองค์รวมที่ผสมผสานสรรพสิ่งเข้าเป็นหนึ่งเดียว เช่น จากระบบนิเวศวิทยาประกอบด้วยหน่วยของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงพึ่งพาศักดิ์กัน

3. แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเครือข่ายในทางสังคมวิทยา

เครือข่าย เกิดจากกระบวนการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน องค์กรและสมาชิกของเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน บนพื้นฐานที่สำคัญคือ การประสานงาน การยอมรับในศักดิ์ศรีของกันและกัน การมีอิสระต่อกันแต่พร้อมที่จะดำเนินงานร่วมกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทั้งที่เป็นโครงสร้างเครือข่ายที่มีแบบแผนและโครงสร้างเครือข่ายตามธรรมชาติ ที่มีได้กำหนดแบบแผนไว้

4. แนวความคิดเกี่ยวกับธุรกิจของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 34 – 41) สรุปแนวคิดเรื่องเครือข่ายนิยมแพร่หลาย เกิดขึ้นในภาคธุรกิจ เป็นการผูกมัดทางสังคมนระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยน ใหวเวียนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสารและเอื้อประโยชน์กันและกัน เป็นองค์กรแบบเครือข่าย ทำให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงาน ใช้ปรัชญาการเสริมศักยภาพคนให้เข้มแข็ง

5. แนวความคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่าย

สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2547:1-5) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่ายไว้ว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบเครือข่ายความสัมพันธ์เรียกว่า จุด (Node) ถ้าหากมีการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่างๆ ความสัมพันธ์ของจุดเหล่านี้ คือ เครือข่าย ส่วนที่เป็นศูนย์กลางของการเชื่อมโยงประสานระหว่าง Node เรียกว่า Hub

การสร้างและพัฒนาเครือข่าย 7 ขั้นตอน

(ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2546: 251 – 257)

1. การร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายของเครือข่าย (Prepare a Statement of Purpose)
2. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Define Goals and Objectives)

3. การสร้างและพัฒนาแผนปฏิบัติ (Create an Action Plan)
4. ส่งเสริมบทบาทและกระบวนการตัดสินใจของแต่ละกลุ่ม (Establish Ground Rules and Decisions-Making Process)
5. พัฒนาการสื่อสารติดต่อสื่อสาร (Prepare a Communication Plan)
6. พัฒนาโครงสร้างเครือข่าย (Choose an Organizational Structure)
  - Table Structure
  - Wheel Structure
7. การพัฒนาทรัพยากรและแหล่งทุนของเครือข่าย (Mobilizing Resources)

4. วิธีดำเนินงาน

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 1) ด้านฐานข้อมูลอัตลักษณ์ความเป็นบริบทของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบและแหล่งท่องเที่ยวตามรอยศรีธธา 2) ด้านการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวตามรอยศรีธธา ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว การจัดการที่มุ่งสู่ความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรชุมชน ผู้นำ/ปราชญ์ชุมชน และกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างการฟื้นฟูคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

4.3 ขอบเขตด้านประชากร จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ภายในชุมชน (Key Informations Inside) ประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน 2) กลุ่มผู้รู้ภายนอกชุมชน (Key Informations Outside) ประกอบด้วย ภาคสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

4.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแต่ละวัตถุประสงค์มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

4.4.2.สำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวสักการะ สมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกะยอ และสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.4.3.การสังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

4.4.4.การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) เป็นการศึกษาสัมภาษณ์แบบเจ้าลึกและไม่เป็นทางการ

4.4.5.การสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาพฤติกรรม การท่องเที่ยวและความต้องการท่องเที่ยวสักการะสมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกะยอและสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.4.6.การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม เพื่อให้ครอบคลุมข้อมูลสามสมเด็จพระเจ้าและแหล่งท่องเที่ยวสักการะสมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกะยอ และสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มที่สำคัญคือ 1.) กลุ่มผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ประชาชนรอบๆ แหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว และหน่วยงานของรัฐ 2.) นักท่องเที่ยวชาวไทย โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4.4.7.การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4.4.8. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสักการะสมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกะยอ และสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

5. ผลการศึกษา

จากงานศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการพัฒนาขึ้นตอบใจวิทยุวิทัศน์ความเป็นอยู่ของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผูกพันกับวัดและมีการพัฒนาเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียงซึ่ง การจัดการแบบมีส่วนร่วมใน

การค้นหาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรม การตัดสินใจ การติดตามและประเมินผลของบุคคลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีระดับการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในการค้นหาปัญหาที่มากที่สุด คือ ช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวางแผน การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ไม่ต่างกัน นอกจากนี้บุคคลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ มีส่วนร่วมต่างกัน กลุ่มของผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการที่มีอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อาชีพรับจ้าง อาชีพพนักงานบริษัท อาชีพอื่นๆ มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากกว่าผู้ประกอบการร้านอาหารหรือภัตตาคาร

6. สรุปและการอภิปรายผล

จากงานศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวโน้มที่จะพัฒนาขึ้นและตอบโจทยวิถีความเป็นอยู่ของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผูกพันกับวัดและมีการพัฒนาเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ โดยแยกศึกษาเฉพาะกลุ่มเนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างรวมทั้ง 3 กลุ่ม

7.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาใช้บริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

8. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของท่านอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร ในการให้คำปรึกษา และให้ความรู้มาโดยตลอด ขอขอบคุณชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ช่วยเหลือให้การศึกษานี้ประสบความสำเร็จ

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร. 2555. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. สงขลา:สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้แบบบูรณาการ.
- [2] ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร อรสา คงทอง กำพล มีสวัสดิ์ และอภิรมย์ พรหมจรรยา. 2548. โครงการจัดทำแผนแม่บท การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เล่มที่ 6 ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- [3] วรณา วงษ์วานิช. 2539. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [4] วรณิภา ณ สงขลา. 2542. จิตกรรมฝาผนังวัดวิหารเบิก ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 4. สุวีริ่งศ์ พงศ์ไพบูลย์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์. 1654.
- [5] วินัย สุภิส. 2541. “วรรณกรรมพุทธศาสนาในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา,” ใน โลกของลุ่มน้ำทะเลสาบ. ینگุท ชูแฉ่น (บรรณาธิการ). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคร. 93 – 115.